

Rodna ravnopravnost u odgojno-obrazovnom sustavu: Teorijski okviri i socijalnopedagoške implikacije

PREGLEDNI RAD

Primljen: 10. 12. 2025.

Prihvaćen: 30. 4. 2026.

UDK

37.01:305

37.014

<https://doi.org/10.59549/n.167.1-2.7>

Nikolina Ferenčak, dipl. med. techn. et univ. mag. med. techn.

Srednja škola Bedekovčina, Bedekovčina
Doktorandica, Filozofski fakultet u Osijeku,
Pedagogija i kultura suvremene škole
nikolina.ferencak06@gmail.com

Sažetak

U radu se analizira koncept roda u odgojno-obrazovnom kontekstu iz socijalnopedagoške perspektive. Cilj je prikazati dominantne teorijske pristupe i raspraviti njihovu primjenjivost u obrazovnim politikama i školskoj praksi. Metodološki je rad utemeljen na kritičkom pregledu literature. Analiza ukazuje na važnu ulogu skrivenog kurikula, profesionalnih uvjerenja i interakcijskih obrazaca u oblikovanju iskustava učenika. U hrvatskom kontekstu prepoznat je nedostatak empirijskih istraživanja, osobito u području institucionalne kulture i svakodnevnih pedagoških rutina. Doprinos rada očituje se u teorijskoj sistematizaciji i smjernicama za razvoj socijalnopedagoški utemeljenih obrazovnih pristupa usmjerenih na pravednost, participaciju i uključenost učenika. **Ključne riječi:** identitet; inkluzivno obrazovanje; politika obrazovanja; skriveni kurikulum; socijalna pedagogija

1. Uvod

Rodna ravnopravnost posljednjih je desetljeća sve prisutnija tema u znanstvenim raspravama o odgoju i obrazovanju te se sve češće uključuje u obrazovne politike, kurikularne dokumente i stručne smjernice (European Institute for Gender Equality, 2022; UNESCO, 2020a, 2020b, 2021;). Iako je načelo jednakih mogućnosti jasno istaknuto u hrvatskom odgojno-obrazovnom sustavu (Ministarstvo znanosti i obrazovanja, 2019), istraživanja pokazuju nesrazmjer između formalnih odrednica i svakodnevnih školskih praksi. Taj se nesklad očituje putem implicitnih očekivanja, profesionalne rutine i komunikacijskih obrazaca, što upućuje na postojanje skrivenih mehanizama koji mogu održavati rodne nejednakosti (Ajduković, 2020).

Razumijevanje rodne ravnopravnosti u obrazovanju zahtijeva interdisciplinarni pristup jer obuhvaća sociološke, psihološke, pedagoške i socijalnopedagoške dimenzije. Suvremeni autori sve manje promatraju rod kao unaprijed zadanu i stabilnu kategoriju, a sve više kao društveno konstruiran fenomen oblikovan procesima socijalizacije, interakcijama i odnosima moći (Connell, 2012; Butler, 2006). Stoga je osobito važan koncept skrivenog kurikula u kojem se ukazuje na to da se rodni obrasci ne prenose samo formalnim sadržajima već i svakodnevnim pedagoškim praksama, organizacijom prostora i implicitnim pravilima ponašanja (Snyder, 1970).

Unatoč rastućem interesu u međunarodnom kontekstu, dostupna istraživanja u hrvatskom odgojno-obrazovnom sustavu ostaju relativno ograničena i tematski fragmentirana. Većina radova usmjerena je na analizu rodnih aspekata obrazovanja, uključujući pitanja rodne (ne)ravnopravnosti i diskriminacije u obrazovnom sustavu (Baranović, 2011) ili na istraživanja rodno uvjetovanih iskustava u visokom obrazovanju (Čavar i Opačić, 2023), dok su empirijske analize školske prakse, profesionalnih interakcija i skrivenog kurikula još uvijek rijetke.

Takvo stanje upućuje na manjak sustavne teorijske i empirijske podloge te na potrebu jasnijeg konceptualnog uokvirivanja ovog područja. Istodobno, u literaturi je i dalje prisutan nesrazmjer između analize obrazovnih politika i njihove konkretne implementacije u odgojno-obrazovnoj praksi, osobito u hrvatskom kontekstu. Posebno je nedovoljno istraženo povezivanje formalnih obrazovnih okvira s implicitnim procesima, poput skrivenog kurikula, profesionalnih interakcija i institucionalnih obrazaca.

U odnosu na postojeću literaturu doprinos se ovog rada očituje u integraciji različitih teorijskih pristupa rodu u jedinstveni socijalnopedagoški okvir koji omogućuje njihovu interpretaciju u kontekstu odgojno-obrazovne prakse. Za razliku od radova koji pojedinačne teorijske perspektive analiziraju izolirano, ovaj ih rad konceptualno povezuje s implicitnim obrazovnim procesima, osobito skrivenim kurikulumom, čime

se omogućuje dublje razumijevanje mehanizama reprodukcije i transformacije rod-nih obrazaca u školskom kontekstu.

Dotatna vrijednost rada ogleđa se u razvoju konceptualnog modela kojim se sistematiziraju odnosi među teorijskim pristupima, obrazovnim politikama i svakodnevnim pedagoškim praksama, kao i u komparativnim tabličnim prikazima koji omogućuju analitičku sintezu kompleksnih teorijskih koncepata. Time rad nadilazi deskriptivni pregled literature te pruža strukturirani okvir za daljnja empirijska istraživanja i razvoj socijalnopedagoški utemeljenih pristupa rodnoj ravnopravnosti u obrazovanju. U tom se smislu doprinos rada ne ogleđa u generiranju novih empirijskih nalaza, već u konceptualnoj integraciji i analitičkom povezivanju teorijskih pristupa rodu s obrazovnim politikama i praksama.

Polazeći od navedenih uvida, cilj rada jest konceptualno razmotriti rod putem dominantnih teorijskih pristupa te analizirati kako se načela rodne ravnopravnosti odražavaju u svakodnevnim pedagoškim interakcijama, s posebnim naglaskom na socijalnopedagoški okvir koji uključuje dobrobit učenika, participaciju i razvoj identiteta u odnosu na institucionalne uvjete. U skladu s ciljem postavljena su sljedeća istraživačka pitanja:

IP1 Kako se rod konceptualizira u relevantnim teorijskim pristupima povezanim s odgojem i obrazovanjem?

IP2 Kako je načelo rodne ravnopravnosti integrirano u obrazovne politike i kurikule?

IP3 Koje prepreke i mogućnosti postoje u implementaciji rodno osjetljive, socijalnopedagoški orijentirane odgojno-obrazovne prakse?

2. Metodološki okvir istraživanja

Rad je utemeljen na teorijsko-konceptualnom pristupu uz primjenu kritičko-interpretativnog pregleda literature, s ciljem analize i konceptualne integracije teorijskih perspektiva o rodu u odgojno-obrazovnom kontekstu iz socijalnopedagoške perspektive.

Korpus literature oblikovan je metodom ciljanog uzorkovanja (engl. purposive sampling). Izvori su identificirani pretraživanjem baza podataka ERIC, Scopus i Google Scholar te analizom relevantnih institucionalnih i strateških dokumenata UNESCO-a, EIGE-a i Ministarstva znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske. Pretraživanje je provedeno kombinacijom ključnih riječi na hrvatskom i engleskom jeziku: „rod“, „rodna ravnopravnost“, „obrazovanje“, „gender equality“, „education“, „hidden curriculum“ i „social pedagogy“. Odabir radova nije bio utemeljen isključivo na prisutnosti ključnih riječi već i na njihovoj teorijskoj relevantnosti te učestalo-

sti citiranja u okviru pregleda literature u području istraživanja roda i obrazovanja, čime su u analizu uključeni radovi koji predstavljaju referentne točke u oblikovanju dominantnih teorijskih pristupa.

Kriteriji uključenosti bili su: (1) tematska usmjerenost na rod u obrazovanju ili povezane teorijske pristupe, (2) objava u razdoblju od 2010. do 2024. te (3) znanstvena relevantnost i jasnoća teorijskog ili empirijskog doprinosa. Dodatno su uključeni raniji teorijski radovi od temeljne važnosti za razvoj koncepta roda (Bem, 1993; Butler, 2006; Connell, 2012). Kriteriji isključenosti odnosili su se na radove bez izravne povezanosti s obrazovnim ili socijalnopedagoškim kontekstom.

U početnoj fazi identificirano je približno 65 izvora. Nakon pregleda naslova i sažetaka te uklanjanja duplikata isključeni su tematski nerelevantni radovi, dok je u završnoj fazi, nakon analize cjelovitih tekstova, u korpus uključeno 40 izvora.

Analiza je provedena metodom tematske i konceptualne sinteze. Postupak analize uključivao je: (1) inicijalno kodiranje ključnih pojmova i teorijskih konceptata, (2) grupiranje u tematske cjeline te (3) interpretaciju odnosa među identificiranim pristupima u odnosu na implikacije za nastavne i odgojne procese. Poseban naglasak stavljen je na analizu skrivenog kurikula, profesionalnih interakcija i institucionalnih obrazaca.

Ograničenja rada proizlaze iz pregledne metodologije i uključuju ovisnost o odabiru i interpretaciji izvora. Primijenjen pristup ciljanog uzorkovanja podrazumijeva i određenu razinu istraživačke subjektivnosti u odabiru izvora, što predstavlja metodološko ograničenje koje je uzeto u obzir pri interpretaciji nalaza. Također, rad ne uključuje empirijsku provjeru nalaza te postoji mogućnost da pojedini relevantni radovi nisu obuhvaćeni zbog ograničenja pretraživanja i dostupnosti izvora.

3. Teorijski okvir rodne perspektive

Razumijevanje roda kao društveno konstruirane kategorije jedno je od temeljnih teorijskih polazišta suvremenih istraživanja u području društvenih znanosti. Rani doprinos razlikovanju pojmova spola (engl. sex) i roda (engl. gender) proizlazi iz feminističkih teorija šezdesetih i sedamdesetih godina 20. stoljeća u kojima su se naglašavale razlike između bioloških obilježja i društveno oblikovanih očekivanja (Oakley, 1972). Poslije su autori dodatno razradili te postavke te istaknuli rod kao dinamičan proces oblikovan socijalizacijom, interakcijama i kulturnim normama (West i Zimmerman, 1987; Connell, 2012).

Razvoj pojma roda odvijao se paralelno s društvenim promjenama, feminističkim teorijama i interdisciplinarnim istraživanjima (Scott, 1986; Connell, 2012). U ranim definicijama rod se često promatrao kao stabilna kategorija povezana s bi-

ološkim razlikama, dok su društvene uloge muškaraca i žena bile percipirane kao univerzalne (Oakley, 1972). Daljnji teorijski razvoj pokazao je da se rodne uloge oblikuju društveno putem kulturnih normi, očekivanja i procesa socijalizacije, a ne kao izravna posljedica bioloških razlika (Bem, 1993; Butler, 2006).

Razlikovanje između spola i roda postalo je središnje u suvremenim pristupima, pri čemu se spol odnosi na biološke i anatomske karakteristike, a rod na društveno konstruirane norme, vrijednosti i očekivanja povezana s onim što se smatra prikladnim ponašanjem žena i muškaraca (Connell, 2012). Takav pomak omogućio je razumijevanje identiteta kao promjenjivog i kontekstualnog procesa.

U oblikovanju daljnjih teorija važnu su ulogu imali autori koji su naglasili da se rod oblikuje putem iskustva, učenja i interakcije. U kognitivno-interakcijskom pristupu Sandre Bem ističe se da pojedinci internaliziraju rodne obrasce te ih upotrebljavaju kao referentne okvire u tumačenju vlastitog ponašanja i društvenih odnosa (Bem, 1993). Ovaj pristup omogućio je dublje razumijevanje kako norme utječu na razvoj djece i mladih putem procesa socijalizacije.

Feministički, kritički i poststrukturalistički pristupi dodatno su proširili raspravu usmjeravajući pozornost na društvene strukture i odnose moći. Poststrukturalističke teorije, posebno rad Judith Butler, rod interpretiraju kao performativnu kategoriju koja nastaje ponavljanjem društveno prihvaćenih obrazaca ponašanja (Butler, 2006). Connell (2012) se nadovezuje na takva tumačenja promatrajući rod kao sustav društvenih odnosa povezan s pristupom resursima, statusom i mogućnostima sudjelovanja.

Sociološke perspektive dodatno obogaćuju razumijevanje roda. Bourdieu (2001) ističe da se rodni obrasci prenose uz pomoć simboličkih struktura, habitusa i nesvjesne društvene rutine koje se doživljavaju kao prirodne i neupitne. Time rod postaje relacijska, povijesno promjenjiva kategorija, a ne jednostavna binarna klasifikacija.

U području obrazovanja rod se sve češće promatra kao proces koji se oblikuje putem interakcije, profesionalnih očekivanja i institucionalne prakse (Skelton, 2007). Paechter (2006) naglašava da se rod svakodnevno „izvodi“ putem školskih rutina, komunikacijom i raspodjelom uloga, pri čemu odgojno-obrazovne institucije mogu potvrđivati ili propitivati postojeće rodne obrasce. Ovaj pristup potvrđuje da je rod moguće razumjeti jedino kao relacijsku, promjenjivu i kulturno uvjetovanu kategoriju.

Takvo teorijsko utemeljenje otvara prostor za analizu rodnih dinamika u školama, a u kojima se rod ne prenosi samo formalnim sadržajima nego i interakcijama, odnosima i skrivenim kurikulumom. Time se osigurava temelj za daljnje proučavanje rodne ravnopravnosti u odgojno-obrazovnom kontekstu.

3.1. Rodna ravnopravnost u obrazovanju

Rodna ravnopravnost u suvremenim obrazovnim politikama prepoznaje se kao ključan element kvalitete, inkluzivnosti i pravednosti obrazovanja (UNESCO, 2020a, 2020b, 2021). U kontekstu odgojno-obrazovnog sustava ona ne obuhvaća samo jednaku dostupnost obrazovanja već i jednake mogućnosti sudjelovanja, napredovanja i razvoja interesa te osobnih identiteta, neovisno o rodu ili rodno uvjetovanim društvenim očekivanjima (UNESCO, 2020a). Time obrazovanje postaje prostor učenja demokratskih vrijednosti, ljudskih prava i jednakosti.

Prema UNESCO-ovu izvješću *Global Education Monitoring Report – Gender Report* (UNESCO, 2020a), unatoč napretku u proteklim desetljećima, rodna nejednakost ostaje prisutna u različitim dimenzijama obrazovanja, uključujući pristup sustavu, obrazovne ishode, zastupljenost u STEM području i kasnije profesionalne putanje. U dokumentu *Gender-Responsive Education Toolkit* (UNESCO, 2020b) naglašava se nužnost operacionalizacije rodne ravnopravnosti u školskoj praksi prilagodbom nastavnih materijala, poticanjem reflektivne pedagoške prakse i stvaranjem okruženja u kojem učenici različitih rodni identiteta imaju jednake mogućnosti izražavanja, sudjelovanja i razvoja. U najnovijem UNESCO-vu izvješću (2021) potvrđuje se napredak, ali i ističe da su promjene neujednačene te da su potrebne strukturne i dugoročne transformacije koje nadilaze deklarativnu razinu.

U hrvatskom odgojno-obrazovnom sustavu rodna je ravnopravnost prepoznata kao temeljna vrijednost i načelo djelovanja te je formalno integrirana u temeljne kurikularne dokumente i strateške smjernice (Ministarstvo znanosti i obrazovanja, 2019), osobito u kontekstu jednakih mogućnosti, inkluzivnosti i razvoja građanskih kompetencija. Međutim, analiza nacionalnih kurikularnih dokumenata pokazuje da njezina operacionalizacija ostaje ograničena i nedovoljno razrađena, pri čemu su smjernice često općenite i nisu jasno definirane konkretnim ishodima učenja, nastavnim sadržajima ni evaluacijskim kriterijima, uz izostanak jasnih mehanizama provedbe, indikatora i sustavnog praćenja učinaka (CESI, 2022; Ministarstvo znanosti i obrazovanja, 2019). Primjerice, u *Nacionalnom kurikulumu za osnovnoškolski odgoj i obrazovanje* (Ministarstvo znanosti i obrazovanja, 2019) rodna se ravnopravnost navodi kao temeljna vrijednost, no nije razrađena konkretnim ishodima učenja, sadržajima ni evaluacijskim kriterijima, što otežava njezinu dosljednu primjenu u nastavnoj praksi. Takav normativni okvir dodatno produbljuje nesklad između formalno postavljenih ciljeva obrazovne politike i njihove stvarne primjene. Posljedično tomu, odgovornost za provedbu u velikoj se mjeri prebacuje na individualnu interpretaciju odgojno-obrazovnih djelatnika, čime se povećava rizik neujednačenih i implicitno oblikovanih praksi (Ajduković, 2020). Slijedom navedenog, integracija

rodne ravnopravnosti u kurikule ostaje pretežito na deklarativnoj razini, bez jasnih mehanizama sustavne provedbe i praćenja učinaka.

Na razini predmetnih kurikula dodatno se potvrđuje navedeni obrazac, pri čemu se načelo rodne ravnopravnosti najčešće ne pojavljuje kao zasebna tematska cjelina, već je implicitno integrirano uz pomoć općih vrijednosti i međupredmetnih tema (CESI, 2022; Ministarstvo znanosti i obrazovanja, 2019). Primjerice, u okviru kurikula građanskog odgoja i obrazovanja naglašavaju se vrijednosti jednakosti, ljudskih prava i nediskriminacije, no rodna ravnopravnost rijetko se konkretizira putem jasno definiranih ishoda učenja, nastavnih sadržaja ili evaluacijskih kriterija (CESI, 2022; Ministarstvo znanosti i obrazovanja, 2019). Takav pristup otežava dosljednu i sustavnu implementaciju u nastavnoj praksi te dodatno potvrđuje nesklad između normativne razine obrazovnih politika i njihove konkretne pedagoške operacionalizacije (Ajduković, 2020; CESI, 2022).

Navedena ograničenja u kurikularnoj operacionalizaciji rodne ravnopravnosti reflektiraju se i na razini svakodnevne odgojno-obrazovne prakse. Taj se nesklad u praksi očituje putem svakodnevnih pedagoških obrazaca, pri čemu rodna očekivanja, evaluacijski kriteriji i interakcijski obrasci mogu oblikovati akademsku samopercepciju učenika, razvoj interesa i obrazovne aspiracije (Ajduković, 2020), što upućuje na potrebu razumijevanja rodne neravnopravnosti ne samo kao formalnog nego i kao implicitnog i procesnog fenomena.

U međunarodnim se istraživanjima dodatno ističe da ključan izazov nije samo u formalnoj provedbi politika nego i u transformaciji profesionalnih uvjerenja, pedagoških rutinskih postupaka i školskih kultura (Dooly i Vallejo, 2020; Sadker i Zittleman, 2009). Škola se pritom ne promatra samo kao institucija prijenosa znanja već i kao društveni prostor u kojem se oblikuju identiteti, odnosi moći i socijalizacijski obrasci (Paechter i Clark, 2007; Paechter, 2010). U tom kontekstu skriveni kurikulum dobiva važnu ulogu jer može doprinijeti reprodukciji ili transformaciji rodnih interpretacija i očekivanja.

Iz navedenog proizlazi da se rodna ravnopravnost u obrazovanju ne može promatrati kao dovršen cilj ili formalno ispunjen zahtjev, nego kao dinamičan i dugoročan proces koji uključuje promišljanje nastavnih praksi, kontinuiran profesionalni razvoj i institucionalnu podršku. Takvo razumijevanje omogućuje dublji uvid u mehanizme koji oblikuju rodne identitete tijekom školovanja te otvara prostor za kritičku analizu uloge skrivenog kurikula u tim procesima.

U hrvatskom istraživačkom kontekstu vidljiv je ograničen, ali rastući broj radova koji se bave rodno uvjetovanim aspektima obrazovanja. Pregled literature pokazuje da se dosadašnja istraživanja primarno usmjeravaju na analizu rodnih aspekata obrazovanja, uključujući pitanja rodne (ne)ravnopravnosti i diskriminacije u

obrazovnom sustavu (Baranović, 2011), kao i na analizu kurikularnih dokumenata (Ajduković, 2020), dok se u posljednje vrijeme sve češće pojavljuju studije usmjerene na iskustva učenika i školsku praksu (Čavar i Opačić, 2023).

Međutim, sustavna empirijska istraživanja profesionalnih interakcija, implicitnih obrazovnih procesa i institucionalnih kulturnih obrazaca i dalje nedostaju, što potvrđuje potrebu za daljnjim znanstvenim praćenjem i evaluacijom implementacije načela rodne ravnopravnosti u praksi.

3.2. Skriveni kurikulum i rodni obrasci

Skriveni kurikulum odnosi se na skup implicitnih poruka, vrijednosti i normi koje se prenose tijekom odgojno-obrazovnog procesa, a koje nisu izravno navedene u formalnim dokumentima. Koncept je prvi sustavno definirao Jackson (1990), naglasivši da učenici u školskom okruženju usvajaju mnogo više od formalnih nastavnih sadržaja te da implicitna pravila oblikuju njihove stavove, ponašanje i osjećaj pripadnosti. Apple (2004) ističe da skriveni kurikulum nije neutralan, već odražava dominantne društvene obrasce moći i vrijednosti, uključujući one povezane s rodom. Iz perspektive kritičke pedagogije Giroux (1983) naglašava da se obrazovanje mora razumjeti kao društveno i politički uvjetovan proces oblikovanja identiteta, u kojem odnosi autoriteta, norme ponašanja i kulturni obrasci imaju ključnu ulogu.

U kontekstu rodne ravnopravnosti skriveni kurikulum djeluje kao važan mehanizam socijalizacije koji može podržavati ili destabilizirati postojeće rodne stereotipe. Implicitne poruke prenose se interakcijom učitelja i učenika, raspodjelom aktivnosti, evaluacijskim postupcima, neverbalnom komunikacijom i očekivanjima o „poželjnim“ oblicima ponašanja.

Istraživanja pokazuju da rodni stereotipi prisutni u školskom okruženju mogu utjecati na percepciju vlastitih sposobnosti učenika te oblikovati njihove akademske interese i profesionalne aspiracije, osobito u STEM području (Bian i sur., 2017; Master i sur., 2021).

Ovi obrasci najčešće nisu rezultat svjesne namjere, već posljedica profesionalnih rutina i nesvjesno usvojenih očekivanja, što potvrđuju istraživanja o prisutnosti implicitnog rodno pristranog ponašanja u školskim preporukama i evaluacijama (Lavy i Sand, 2018).

Skriveni kurikulum također ima važnu ulogu u procesu rodne socijalizacije. Učenici u svakodnevnim školskim interakcijama uče što se smatra društveno prihvatljivim ponašanjem za djevojčice i dječake, pri čemu se te norme često percipiraju kao prirodne, a ne društveno uvjetovane. Budući da skriveni kurikulum djeluje na razini implicitnih poruka, njegov utjecaj često ostaje nezamijećen i učiteljima i učenicima,

ali može imati dugoročan učinak na identitet, motivaciju i obrazovne ishode (Ajduković, 2020).

Istodobno, skriveni kurikulum može biti i prostor emancipacije i transformacije. Ako škole prepoznaju njegove mehanizme i aktivno razvijaju prakse kojima se promiče inkluzivnost i ravnopravnost, implicitne poruke mogu doprinijeti razvoju rodno osjetljive kulture škole i osnaživanju svih učenika (Apple, 2004; Sadker i Zittleman, 2009). U tom procesu ključnu ulogu imaju odgojno-obrazovni djelatnici čija profesionalna uvjerenja, refleksivnost i svakodnevne odluke oblikuju iskustvo učenika i simboličku strukturu škole.

Razumijevanje uloge skrivenog kurikula stoga je ključno za razvoj rodno osjetljive pedagoške prakse. Prepoznavanje implicitnih obrazaca i profesionalnih rutina omogućuje uočavanje nesklada između formalnih načela rodne ravnopravnosti i stvarnih odgojno-obrazovnih iskustava učenika te otvara mogućnosti za promjene u profesionalnoj praksi i institucionalnoj kulturi.

3.3. Socijalnopedagoška perspektiva roda

Socijalna pedagogija, kao interdisciplinarno znanstveno i profesionalno područje, usmjerena je na odnos između pojedinca i okruženja te na stvaranje uvjeta koji omogućuju dobrobit, sudjelovanje i socijalnu uključenost (Domović, 2019). U europskoj se tradiciji u socijalnoj pedagogiji integriraju elementi odgoja, obrazovanja i skrbi te se naglašava važnost odnosa, etičke odgovornosti i djelovanja usmjerenog na dobrobit djeteta u konkretnom društvenom i institucionalnom kontekstu (Smith i sur., 2012; Storž, 2013). Hämäläinen (2015) ističe da je ključna zadaća socijalne pedagogije identifikacija i uklanjanje prepreka sudjelovanju, što uključuje i one povezane s rodnim normama, stereotipima i institucionalnim praksama.

U socijalnopedagoškom razumijevanju rod se shvaća kao važna sastavnica identiteta koja se oblikuje putem iskustva, odnosa i interakcije. Učenici svoje rodne identitete ne razvijaju izolirano, nego u dinamičnom odnosu sa školskim praksama, simboličkim strukturama i očekivanjima okoline. Iz tog razloga stvaranje sigurnog, podržavajućeg i uključivog obrazovnog okruženja predstavlja temeljnu pretpostavku razvoja autonomije, samopouzdanja i osjećaja pripadnosti (Kregar i sur., 2021). Promatrano kroz socijalnopedagoški okvir rodna ravnopravnost nije tek formalno načelo nego i profesionalna obveza utemeljena na vrijednostima socijalne pravednosti i zaštite prava djeteta.

Preventivna orijentacija predstavlja jedno od ključnih obilježja socijalnopedagoškog djelovanja. Ona uključuje prepoznavanje rizičnih obrazaca povezanih s diskriminacijom ili stereotipizacijom te djelovanje usmjereno na sprječavanje njihovih negativnih posljedica na identitet, motivaciju i obrazovne ishode učenika (Ajduko-

vić, 2020). Preventivno djelovanje zahtijeva refleksiju profesionalnih uvjerenja, razvoj kompetencija i propitivanje uobičajenih obrazovnih postupaka, osobito onih koji su dio skrivenog kurikula.

Osim rada na individualnoj profesionalnoj razini, u socijalnoj se pedagogiji naglašava važnost institucionalne odgovornosti. Promicanje rodne ravnopravnosti zahtijeva suradnju stručnih timova, podršku školskog vodstva te jasno definirane politike i standarde djelovanja. Suradnja s obiteljima i lokalnom zajednicom ima dodatnu važnost jer se rodna očekivanja oblikuju i prenose izvan školskog okruženja (Hämäläinen, 2015).

Sažeto gledano, socijalnopedagoška perspektiva nudi teorijski i profesionalni okvir koji omogućuje prepoznavanje i propitivanje odnosa moći, institucionalnih praksi i implicitnih normi povezanih s rodom. Time se otvara prostor za razvoj inkluzivnih obrazovnih okruženja koja aktivno podržavaju rodnu ravnopravnost, osnažuju učenike u razvoju identiteta i doprinose stvaranju socijalno pravednih i participativnih školskih zajednica.

Da bi se omogućilo jasnije razumijevanje različitih teorijskih pristupa rodu te njihovih potencijalnih implikacija na pedagošku i socijalnopedagošku praksu, u nastavku se donosi sustavna komparativna sinteza ključnih koncepata (Tablica 1). Ovaj pregled služi kao analitički orijentir za daljnje promišljanje odnosa između teorijskih okvira i obrazovne stvarnosti. Važno je naglasiti da Tablica 1 ne predstavlja nove empirijske nalaze, već konceptualno-analitičku sintezu postojećih teorijskih uvida kojima se omogućuje njihovo sustavno povezivanje te dublje razumijevanje implikacija za odgojno-obrazovnu praksu.

U prikazanom se pregledu pokazuje da se razumijevanje roda razvijalo od biološki determiniranog i statičnog koncepta prema dinamičkim, relacijskim i kritičkim perspektivama, što ima izravne implikacije na razvoj rodno osjetljive i socijalnopedagoški orijentirane obrazovne prakse.

Polazeći od prikazanih uvida, rodna ravnopravnost ne može se svesti na formalni zahtjev, već se razumijeva kao proces koji uključuje promjenu profesionalnih uvjerenja, odnosa i svakodnevnih obrazovnih praksi. Razumijevanje kako se rod postupno oblikuje i prenosi unutar odgojno-obrazovnog sustava važan je korak prema stvaranju poticajnog i uključivog okruženja za sve učenike, što je prikazano u konceptualnom socijalnopedagoškom modelu (Slika 1).

Tablica 1. Teorijski pristupi rodu i njihove implikacije za odgojno-obrazovnu praksu (prilagođeno prema sintetiziranoj literaturi)

Teorijski pristup	Ključni autori	Osnovno razumijevanje roda	Implikacije za školsku praksu	Implikacije za socijalnu pedagogiju
biološko-esencijalistički	rani sociobiološki autori	rod kao prirodna, biološki određena i stabilna kategorija	očuvanje tradicionalnih rodnih uloga i stereotipa	niska primjenjivost i rizik reprodukcije isključenosti
kognitivno-interakcijski	Bem (1993)	rod se oblikuje putem socijalizacije, modela i internaliziranih obrazaca	refleksija učiteljskih/ nastavnčkih interakcija i očekivanja	visoka relevantnost i mogućnost prevencije stereotipa
poststrukturalistički/performativni	Butler (2006), Connell (2012)	rod kao izvedba oblikovana društvenim normama i odnosima moći	propitivanje skrivenog kurikula i hegemonijskih normi	podrška kritičkim i emancipacijskim pristupima
sociokulturni/institucionalni	Paechter (2006), Skelton (2007)	rod nastaje i mijenja se putem društvenih praksi i institucionalnih struktura	škola kao prostor reprodukcije i/ ili transformacije rodnih značenja	naglasak na stvaranju sigurnih i inkluzivnih okruženja
pedagoško-inkluzivni / policy okvir	UNESCO (2021), EIGE (2022)	rodna ravnopravnost kao profesionalna odgovornost i vrijednost	razvoj rodno osjetljivih kompetencija, kurikula i institucionalnih strategija	prevencija diskriminacije i institucionalna refleksija

Slika 1. Socijalnopedagoški model razumijevanja rodne ravnopravnosti u obrazovanju (prilagodba autora prema sintetiziranoj literaturi)

Prikazanim se konceptualnim modelom omogućuje uvid u složenost mehanizama kojima se oblikuju rodne dinamike u obrazovanju. Razumijevanje roda u školskom kontekstu formira se ne samo putem teorijskih pristupa i obrazovnih politika već i putem društvenih očekivanja, institucionalnih praksi i skrivenog kurikula. Upravo se u području implicitnih pedagoških rutina organizacije školskog života i svakodnevnih interakcija najjasnije očituje razlika između formalno deklarirane rodne ravnopravnosti i stvarnog iskustva učenika. Učenikova obrazovna iskustva, osjećaj pripadnosti, identitetski razvoj i akademske aspiracije rezultat su kumulativnog djelovanja svih prikazanih razina. U tom okviru socijalnopedagoška perspektiva djeluje kao reflektivni i transformativni pristup kojim se omogućuje prepoznavanje i mijenjanje praksi koje mogu ograničavati razvoj, sudjelovanje ili osjećaj kompetentnosti pojedinih učenika. Time promicanje rodne ravnopravnosti postaje kontinuiran profesionalni, refleksivan i institucionalno podržan proces, a ne jednokratni normativni zahtjev.

4. Rasprava

Analiza teorijskih pristupa i dostupne literature upućuje na složen odnos između formalnih ciljeva obrazovanja i svakodnevnih školskih praksi povezanih s rodnom ravnopravnošću. Iako se u međunarodnim i nacionalnim dokumentima ističe načelo jednakih mogućnosti, istraživanja pokazuju da se rodno uvjetovani obrasci ponašanja i očekivanja u školama i dalje reproduciraju implicitno, najčešće putem skrivenog kurikula, profesionalnih rutina i institucionalne kulture (Ajduković, 2020). Ovakav nesklad nije specifičan samo za hrvatski kontekst nego je i prisutan i u drugim obrazovnim sustavima, što potvrđuje potrebu dugoročnog, sustavnog i višedimenzionalnog pristupa.

U hrvatskom kontekstu vidljiv je sličan raskorak između formalnih vrijednosti i obrazovne prakse. Iako je načelo jednakih mogućnosti definirano u kurikularnim dokumentima, u praksi se i dalje pojavljuju implicitni obrasci koji upućuju na rodno diferencirane interakcije, očekivanja i procjene učenika (Ajduković, 2020). Primjerice, istraživanja pokazuju da se u STEM području zahtjevnija pitanja i poticaji češće upućuju dječacima, dok se djevojčice više usmjerava prema administrativnim ili organizacijskim zadacima, što oblikuje percepciju njihovih kompetencija (Lavy i Sand, 2018; Master i sur., 2021). Suprotno tomu, u jeziku i društveno-humanističkim predmetima dječaci rjeđe dobivaju poticaje za verbalno i emocionalno izražavanje, što može dugoročno utjecati na razvoj interesa i identiteta.

Analize rodni aspekata obrazovanja ukazuju na prisutnost stereotipnih obrazaca i nejednakosti u prikazima i očekivanjima vezanima za rod, pri čemu se žene

češće povezuju s privatnom i brižnom sferom, a muškarci s profesionalnom i javnom (Baranović, 2011). Takvi obrasci pridonose oblikovanju očekivanja o društveno prihvatljivim rodnim ulogama te utječu na profesionalne i obrazovne aspiracije učenika.

Razine rodne senzibiliziranosti među odgojno-obrazovnim djelatnicima razlikuju se ovisno o profesionalnom iskustvu, obrazovanju i dostupnosti relevantnih edukacija. Programi stručnog usavršavanja najčešće su projektno organizirani i kratkotrajni te nisu sustavno uključeni u profesionalne standarde, što ograničava njihovu dugoročnu učinkovitost (Agencija za odgoj i obrazovanje, 2022; CESI, 2022). Takva situacija upućuje na potrebu za strukturiranim institucionalnim pristupom, kontinuiranom edukacijom i jasnim standardima provedbe.

Nadalje, međunarodne analize potvrđuju da rodne razlike u obrazovanju ne proizlaze prvenstveno iz formalnog kurikula, nego iz implicitnih očekivanja, interakcija i društvenih normi (UNESCO, 2020a). Djeca tijekom školovanja internaliziraju rodne obrasce ponašanja i mogućnosti, a škola pritom može djelovati kao prostor njihove reprodukcije ili propitivanja (Blaise, 2018; Younger i Warrington, 2010). Time skriveni kurikulum postaje ključan za razumijevanje utjecaja obrazovanja na razvoj identiteta, samopouzdanje i obrazovne aspiracije.

U suvremenim se teorijama roda naglašava da se rod shvaća kao proces, a ne statična kategorija (Butler, 2006; Connell, 2012). Takva perspektiva zahtijeva pedagoške pristupe koji nadilaze formalnu jednakost i uključuju kritičko promišljanje nastavnih metoda, komunikacijskih obrazaca i profesionalnih uvjerenja. Iz perspektive socijalne pedagogije promicanje rodne ravnopravnosti povezano je s dobrobiti učenika, socijalnom pravednošću i razvojem identiteta (Domović, 2019; Storič, 2013), a odgovornost za njezinu provedbu nije samo individualna već i institucionalna.

U ovom radu socijalnopedagoška perspektiva upotrebljava se kao integrativni teorijski okvir kojim se povezuju kritički teorijski pristupi rodu s analizom odgojno-obrazovnih praksi, čime se omogućuje razumijevanje rodne ravnopravnosti kao procesa koji se oblikuje putem svakodnevnih pedagoških interakcija i institucionalnih obrazaca djelovanja. U odnosu na druge teorijske pristupe socijalnopedagoška perspektiva omogućuje izravnije povezivanje teorijskih uvida s odgojno-obrazovnom praksom i profesionalnim djelovanjem.

Unatoč izazovima u hrvatskom se obrazovnom sustavu mogu pronaći primjeri koji upućuju na razvoj rodno osjetljive prakse, poput edukacija Agencije za odgoj i obrazovanje, programa organizacija civilnog društva te pojedinih participativnih školskih inicijativa (CESI, 2023; Forum za slobodu odgoja, 2021; Udruga Baba Jaga, 2022). Budući da ti programi nisu standardizirani ni sustavno evaluirani, njihov se učinak teško može procijeniti.

Nacionalni kurikularni dokumenti formalno obuhvaćaju načelo rodne ravnopravnosti, no izostanak jasnih kriterija implementacije i evaluacije dovodi do toga da se ono često percipira kao deklarativna vrijednost, a ne kao profesionalni standard obvezan u praksi (CESI, 2022; Ministarstvo znanosti i obrazovanja, 2019).

Na temelju prikazanih nalaza može se zaključiti da ostvarivanje rodne ravnopravnosti u odgojno-obrazovnom sustavu zahtijeva promjene na individualnoj, učioničkoj, institucionalnoj i sustavnoj razini te razvoj kulture koja potiče refleksiju, kritičko propitivanje profesionalnih vjerovanja i kontinuiranu podršku odgojno-obrazovnim djelatnicima.

Da bi se uvid u navedene izazove dodatno konkretizirao i povezao s odgojno-obrazovnom praksom, u nastavku se prikazuje sažeti pregled ključnih problema, primjera postojećih postupanja te mogućih smjernica za unaprjeđenje rodno osjetljivog djelovanja u školskom kontekstu (Tablica 2).

Tablica 2. Izazovi, primjeri i smjernice za unaprjeđenje rodno osjetljivog odgojno-obrazovnog djelovanja

Razina djelovanja	Primjer rodno neosvijestene prakse	Primjer rodno osjetljive prakse	Identificirani izazovi	Preporuke / smjernice
individualna razina (učitelji, nastavnici i stručni suradnici)	neravnomjerna raspodjela pažnje učenicima i učenicama u nastavi (npr. više potpitanja dječacima u STEM području)	svjesno praćenje dinamike sudjelovanja i poticanje ravnopravnog izražavanja	nedostatak profesionalnih kompetencija i samorefleksije	stručno usavršavanje, supervizija i refleksivna praksa
razina učionica	stereotipna dodjela zadataka (npr. „dečki pomiču klupe, djevojke pišu na ploču“)	rotacija uloga, participativno dogovaranje i neutralan jezik	skriveni kurikulum i nesvjesne pedagoške rutine	praćenje interakcija, analiza jezičnih i evaluacijskih obrazaca
školska razina (institucija)	formalna zastupljenost ravnopravnosti bez vidljiva utjecaja na praksu	razvoj inkluzivne institucionalne kulture i odgovornosti	nedostatak koordinacije, otpor promjeni ili nedovoljna podrška vodstva	akcijski planovi, timski rad i školske politike rodne ravnopravnosti
sustavna razina (politike i kurikuli)	fragmentirana provedba politika i nedostatak evaluacije učinaka	integrirani standardi, praćenje i podrška školama	nepovezanost politika i stvarnih potreba prakse	jasne smjernice, evaluacija učinaka i dugoročna strateška podrška

Izvor: UNESCO (2020), EIGE (2022), Paechter (2010), Ajduković (2020)

Preobrazba rodno uvjetovanih obrazovnih praksi zahtijeva kontinuiran proces profesionalne refleksije, a ne samo poznavanje koncepta rodne ravnopravnosti. U dostupnim istraživanjima i međunarodnim preporukama naglašava se važnost sposobnosti prepoznavanja implicitnih pretpostavki, komunikacijskih obrazaca i očekivanja koja djelatnici mogu nesvjesno prenositi u svakodnevnoj interakciji s učenicima (Dooly i Vallejo, 2020). U tom kontekstu refleksivna pedagoška praksa postaje ključna za razumijevanje načina na koji skriveni kurikulum djeluje tijekom odgojno-obrazovnog procesa.

Praktične strategije refleksivnog djelovanja uključuju snimanje i analizu nastavnih situacija, vođenje strukturiranog profesionalnog dnevnika te korištenje promatračkih listića usmjerenih na raspodjelu komunikacije i zadataka među učenicima (Sadker i Zittleman, 2009). Takvi alati služe poticanju profesionalnog razvoja i osvještavanju postupaka, a ne procjeni rada učitelja.

Uz individualnu refleksiju važnu ulogu imaju kolegijalna podrška i timsko učenje. Profesionalne rasprave, mentorstvo i supervizijski modeli omogućuju razvoj škole kao profesionalne zajednice učenja u kojoj se rodna ravnopravnost promatra kao zajednički standard, a ne kao individualna inicijativa. U takvom konceptu rodna osjetljivost postaje dio profesionalne kulture i odgovornosti.

Premda se u međunarodnom kontekstu sustavno razvija teorijska i empirijska literatura o rodnoj ravnopravnosti u obrazovanju, hrvatski istraživački okvir i dalje obilježava nedostatak integrativnih analiza kojima bi se povezivalo teorijske koncepte, obrazovne politike i pedagoške prakse. Stoga rad doprinosi području sustavnim sintezom dostupnih spoznaja i njihovim konceptualnim povezivanjem u okviru socijalne pedagogije, a čime se omogućuje jasnije razumijevanje dinamike rodno uvjetovanih obrazovnih procesa.

Uzimajući u obzir prethodno iznesene teorijske uvide i analizu obrazovnih politika i odgojno-obrazovnih praksi, nalazi rada omogućuju integrirano i kritičko sagledavanje postavljenih istraživačkih pitanja. Analiza teorijskih pristupa upućuje na razumijevanje roda kao dinamičnog, relacijskog i društveno konstruiranog procesa. Uvid u obrazovne politike i kurikularne dokumente pokazuje da je rodna ravnopravnost formalno integrirana na razini vrijednosti i ciljeva, ali bez dovoljno razrađenih mehanizama provedbe, što rezultira neskladom između deklarativne razine i stvarne implementacije. Istodobno, prepreke i mogućnosti implementacije proizlaze iz složenog odnosa među institucionalnim okvirom, profesionalnim uvjerenjima i implicitnim obrazovnim procesima koji imaju ključnu ulogu u oblikovanju rodno uvjetovanih obrazovnih iskustava.

5. Implikacije za praksu, ograničenja i smjerovi budućih istraživanja

Na temelju provedenog teorijskog pregleda moguće je identificirati praktične smjernice za unaprjeđenje rodno osjetljive pedagoške prakse, ali i određena ograničenja rada koja ujedno otvaraju prostor za buduća istraživanja u području rodne ravnopravnosti u obrazovanju.

Rezultati teorijske analize upućuju na to da rodni obrasci u školskom okruženju najčešće djeluju implicitno, odnosno putem skrivenog kurikula, profesionalnih rutina i očekivanja u interakcijama s učenicima. Stoga operacionalizacija načela rodne ravnopravnosti ne zahtijeva samo formalne dokumente već i razvoj reflektivne, pedagoški promišljene i inkluzivne prakse. U skladu s time, smjernice za unaprjeđenje rodno osjetljivog obrazovanja razvrstane su prema razinama djelovanja i prikazane u Tablici 3.

Tablica 3. Praktične implikacije i smjernice za rodno osjetljivo odgojno-obrazovnu praksu

Razina djelovanja	Ključni izazovi	Preporuka	Socijalnopedagoške implikacije
individualna razina (učitelji, nastavnici i stručni suradnici)	nesvjesna pristranost i stereotipizacija	svjesno uravnotežavanje pozivanja učenika i poticanja sudjelovanja	razvoj reflektivne prakse i prevencije implicitnih predrasuda
razina učionica	nejednaka raspodjela aktivnosti	rotacija uloga uz uključivanje učenika u dogovor zadataka	jačanje participacije i osjećaja pravednosti
školska razina (institucija)	formalne smjernice bez provedbe	izrada školskog akcijskog plana rodne ravnopravnosti	škola kao siguran i inkluzivan razvojni kontekst
sustavna razina (politike i kurikuli)	nepovezanost stručnog usavršavanja i evaluacije	sustavna edukacija i evaluacija provedbe kurikula	dugoročna promjena profesionalne kulture

Smjernicama prikazanim u Tablici 3 pokazuje se da rodno osjetljiva praksa ne zahtijeva radikalne promjene, nego postupno mijenjanje profesionalnih uvjerenja, komunikacijskih obrazaca i organizacijskih rutina. Socijalnopedagoška perspektiva pritom ima ključnu ulogu jer naglašava stvaranje poticajnog, sigurnog i uključivog okruženja u kojem učenici imaju jednake mogućnosti sudjelovanja, izražavanja i

razvoja identiteta. Time se rodna ravnopravnost promatra ne samo kao formalni zahtjev nego i kao kontinuiran profesionalni i razvojni proces.

Iako se u radu donosi pregled ključnih teorijskih perspektiva i konceptualizira položaj rodne ravnopravnosti u odgojno-obrazovnom sustavu, njegova interpretacija ima određena ograničenja. Budući da je utemeljena isključivo na preglednoj metodologiji, rad ne uključuje empirijske podatke koji bi potvrdili pretpostavljene obrasce u kontekstu hrvatskog obrazovanja. Također, zbog širine teme nije bilo moguće detaljnije obraditi pojedine aspekte školskog života, poput odnosa među vršnjacima ili suradnje škole i obitelji, iako literatura ukazuje na to da upravo ti elementi imaju značajan utjecaj na oblikovanje rodni identiteta.

U odnosu na navedeno buduća bi istraživanja trebala uključivati sustavne empirijske analize skrivenog kurikula, profesionalnih interakcija i institucionalnih struktura na različitim razinama obrazovanja. Osobito bi bilo vrijedno pratiti učinke stručnih edukacija, školskih politika i participativnih pristupa na izgradnju rodno osjetljive školske kulture. Takva istraživanja mogla bi potvrditi ili nadograditi teorijske postavke iznesene u ovom radu te doprinijeti razvoju cjelovitih intervencija usmjerenih pravednijem i inkluzivnijem odgojno-obrazovnom sustavu.

6. Zaključak

U ovom su se radu prikazale teorijske osnove i socijalnopedagoške perspektive rodne ravnopravnosti u odgojno-obrazovnom sustavu te se istaknula važnost razumijevanja roda kao dinamičnog, relacijskog i društveno konstruiranog procesa. Pregled literature pokazao je da skriveni kurikulum, profesionalne rutine i institucionalna kultura imaju ključnu ulogu u oblikovanju rodni identiteta učenika i njihovih obrazovnih ishoda. Stoga se rodna ravnopravnost u obrazovanju ne može svoditi isključivo na formalne odrednice već zahtijeva i kritičko promišljanje pedagoške prakse, profesionalnih uvjerenja i institucionalnih struktura.

Socijalnopedagoškim se okvirom naglašava važnost razvoja kompetencija učitelja i stručnih suradnika, poticanje profesionalne refleksivnosti te stvaranje sigurnog i poticajnog okruženja u kojem svi učenici imaju mogućnost razvoja, sudjelovanja i izražavanja identiteta. Analiza pokazuje da unaprjeđenje rodno osjetljive prakse uključuje postupne, ali dosljedne promjene na razini profesionalnog razvoja, škole kao institucije i obrazovnog sustava u cjelini.

Iako rad ne uključuje empirijsku analizu, pruža konceptualnu i analitičku podlogu za daljnja istraživanja kojima se može doprinijeti jasnijem razumijevanju odnosa među obrazovnim politikama, školskim praksama i rodnim dinamikama u svakodnevnom životu učenika.

Doprinos rada ponajprije se očituje u stvaranju konceptualne osnove za razumijevanje rodne ravnopravnosti kao višerazinskog i procesnog fenomena u odgojno-obrazovnom sustavu, čime se otvara prostor za daljnja empirijska istraživanja i razvoj konkretnih pedagoških intervencija. Poseban naglasak stavljen je na skriveni kurikulum kao ključan mehanizam reprodukcije i transformacije rodni obrazaca te na razradu socijalnopedagoškog pristupa kojim se omogućuje njihova interpretaciju u kontekstu svakodnevnih pedagoških praksi.

Promicanje rodne ravnopravnosti u obrazovanju ne predstavlja samo normativni zahtjev već i važan doprinos razvoju pravednog, inkluzivnog i demokratskog društva. Time se otvara prostor za sustavnije povezivanje teorijskih uvida, obrazovnih politika i svakodnevnih pedagoških prakse, što predstavlja ključan preduvjet za razvoj učinkovitih i održivih pristupa rodnoj ravnopravnosti u odgojno-obrazovnom sustavu.

Literatura

- Agencija za odgoj i obrazovanje. (2022). *Ravnopravnost spolova u okviru građanskog odgoja i obrazovanja*. Preuzeto 1. listopada 2025. https://www.azoo.hr/app/uploads/uvezeno/images/stories/dokumenti/graanski_odgoj_ravnopravnost.doc
- Ajduković, M. (2020). Rod i obrazovne prakse: Između vrijednosti i stvarnosti. Institut za društvena istraživanja.
- Apple, M. W. (2004). *Ideology and curriculum*. Routledge.
- Baranović, B. (2011). Rodna (ne)ravnopravnost i diskriminacija u obrazovanju. U Ured za ravnopravnost spolova Vlade Republike Hrvatske (ur.), *Rodna ravnopravnost i diskriminacija u Hrvatskoj: Istraživanje „Percepcija, iskustva i stavovi o rodnoj diskriminaciji u Republici Hrvatskoj“* (str. 38–48). Ured za ravnopravnost spolova Vlade Republike Hrvatske.
- Bem, S. L. (1993). *The lenses of gender: Transforming the debate on sexual inequality*. Yale University Press.
- Bian, L., Leslie, S.-J. i Cimpian, A. (2017). Gender stereotypes about intellectual ability emerge early and influence children's interests. *Science*, 355(6323), 389–391. <https://doi.org/10.1126/science.aah6524>
- Blaise, M. (2018). *Gender discourses in early childhood education*. Routledge.
- Bourdieu, P. (2001). *Masculine domination*. Stanford University Press.
- Butler, J. (2006). *Gender trouble: Feminism and the subversion of identity*. Routledge.
- CESI. (2022). *Provedba preventivnih programa i aktivnosti vezanih uz rodno uvjetovano nasilje, rodnu ravnopravnost i seksualno i reproduktivno zdravlje u srednjim školama na području grada Zagreba (šk. god. 2020./21. i 2021./22.)*. Preuzeto 5. listopada 2025. <https://www.cesi.hr/publikacije/istrazivanja-i-analize/provedba-preventivnih-programa-i-aktivnosti-vezanih-uz-rodno-uvjetovano-nasilje-rodnu-ravnopravnost-i-seksualno-i-reproduktivno-zdravlje-u-srednjim-skolama-na-podrucju-grada-zagreba-sk-god-2020-21-i-2021-22/>

- CESI. (2023). *Rodna ravnopravnost u obrazovanju: Programi i resursi*. <https://www.cesi.hr/> (5. listopada 2025.)
- Connell, R. W. (2012). *Gender: In world perspective* (2. izdanje). Polity Press.
- Čavar, I. i Opačić, A. (2023). Percepcija i iskustvo rodne diskriminacije studenata i studentica na Sveučilištu u Zagrebu. *Revija za sociologiju*, 53(2), 179–212. <https://doi.org/10.5613/rzs.53.2.2>
- Dooly, M. i Vallejo, C. (2020). Teacher awareness and gender equity in classroom interaction. *Teaching and Teacher Education*, 92, 103–118. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2020.103018>
- Domović, V. (2019). *Suvremeni pristupi socijalnoj pedagogiji*. Naklada Ljevak.
- European Institute for Gender Equality. (2022). *Gender equality and education: Annual report*. EIGE. Preuzeto 3. listopada 2025. <https://eige.europa.eu/>
- Forum za slobodu odgoja. (2021). *Smjernice za ostvarenje rodne ravnopravnosti u školama*. Preuzeto 6. listopada 2025. https://fso.hr/wp-content/uploads/2021/03/2021-03-smjernice_za_ostvarenje_rodne_ravnopravnosti.pdf
- Giroux, H. (1983). *Theory and resistance in education: A pedagogy for the opposition*. Bergin & Garvey.
- Hämäläinen, J. (2015). Defining social pedagogy: Historical, theoretical and practical considerations. *British Journal of Social Work*, 45(3), 1022–1038. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bct174>
- Jackson, P. (1990). *Life in classrooms*. Teachers College Press.
- Kregar, K., Bulat, B. i Perković, H. (2021). Uloga škole u razvoju identiteta učenika. *Školski vjesnik*, 70(2), 145–160.
- Lavy, V. i Sand, E. (2018). On the origins of gender gaps in human capital: Short- and long-term consequences of teachers' stereotypical biases. *Journal of Public Economics*, 167, 263–279. <https://doi.org/10.1016/j.jpubeco.2018.09.007>
- Master, A., Cheryan, S. i Meltzoff, A. N. (2021). Gender stereotypes about interests start early and cause gender disparities in computer science and engineering. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 118(48), Article e2100030118. <https://doi.org/10.1073/pnas.2100030118>
- Ministarstvo znanosti i obrazovanja. (2019). *Nacionalni kurikulum za osnovnoškolski odgoj i obrazovanje*. MZO. <https://mzo.gov.hr/istaknute-teme/odgoj-i-obrazovanje/nacionalni-kurikulum-2812/2812>
- Oakley, A. (1972). *Sex, gender and society*. Temple Smith.
- Paechter, C. (2006). Reconceptualizing the gendered body: Learning and constructing masculinities and femininities in school. *Gender and Education*, 18(2), 121–135. <https://doi.org/10.1080/09540250500380574>
- Paechter, C. i Clark, S. (2007). Learning gender in primary school playgrounds: Findings from the Tomboy Identities Study. *Pedagogy, Culture & Society*, 15(3), 317–331. <https://doi.org/10.1080/14681360701602224>
- Paechter, C. (2010). Tomboys and girly-girls: Embodied femininities in primary schools. *Discourse: Studies in the Cultural Politics of Education*, 31(2), 221–235. <https://doi.org/10.1080/01596301003679743>
- Sadker, D. i Zittleman, K. (2009). *Still failing at fairness: How gender bias cheats girls and boys in school and what we can do about it*. Scribner.

- Scott, J. W. (1986). Gender: A useful category of historical analysis. *The American Historical Review*, 91(5), 1053–1075. <https://doi.org/10.2307/1864376>
- Skelton, C. (2007). Gender, policy and initial teacher education. *Gender and Education*, 19(6), 677–690. <https://doi.org/10.1080/09540250701650599>
- Smith, M., Petrie, P., Cameron, C. i Knight, A. (2012). *Social pedagogy and working with children and young people: Where care and education meet*. Policy Press.
- Snyder, B. R. (1970). *The hidden curriculum*. MIT Press.
- Storič, J. (2013). *Practical social pedagogy: Theories, values and tools for working with children and young people*. Policy Press.
- Udruga Baba Jaga. (2022). Programi i projekti u području rodne ravnopravnosti u radu sa školama. Preuzeto 2. listopada 2025. <https://udrugababajaga.hr/>
- UNESCO. (2020a). *Global education monitoring report 2020: Gender report – A new generation: 25 years of efforts for gender equality in education*. UNESCO. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000374514>
- UNESCO. (2020b). *Gender-responsive education: Toolkit for teachers, school managers and curriculum developers*. UNESCO Publishing. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000375869>
- UNESCO. (2021). *UNESCO's efforts to achieve gender equality in and through education: 2021 highlights*. UNESCO. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000384028>
- Younger, M. i Warrington, M. (2010). *Boys and girls and achievement: Addressing the classroom issues*. Open University Press.
- West, C. i Zimmerman, D. H. (1987). Doing gender. *Gender & Society*, 1(2), 125–151. <https://doi.org/10.1177/0891243287001002002>

Gender Equality in Educational System: Theoretical Perspectives and Socio-Pedagogical Implications

Abstract

This paper examines the concept of gender in the educational context from a socio-pedagogical perspective. The aim is to present dominant theoretical frameworks and discuss their relevance for education policy and school practice. Methodologically, the paper is based on a critical review of the literature. The analysis highlights the role of the hidden curriculum, professional beliefs, and interactional patterns in shaping learners' experiences. In the Croatian context, a lack of empirical research is evident, particularly in relation to institutional culture and everyday pedagogical routines. The contribution of the paper lies in synthesising theoretical perspectives and offering recommendations for developing socially informed and gender-responsive educational approaches aimed at equity, participation, and learner inclusion.

Keywords: educational policy; hidden curriculum; identity; inclusive education; social pedagogy

